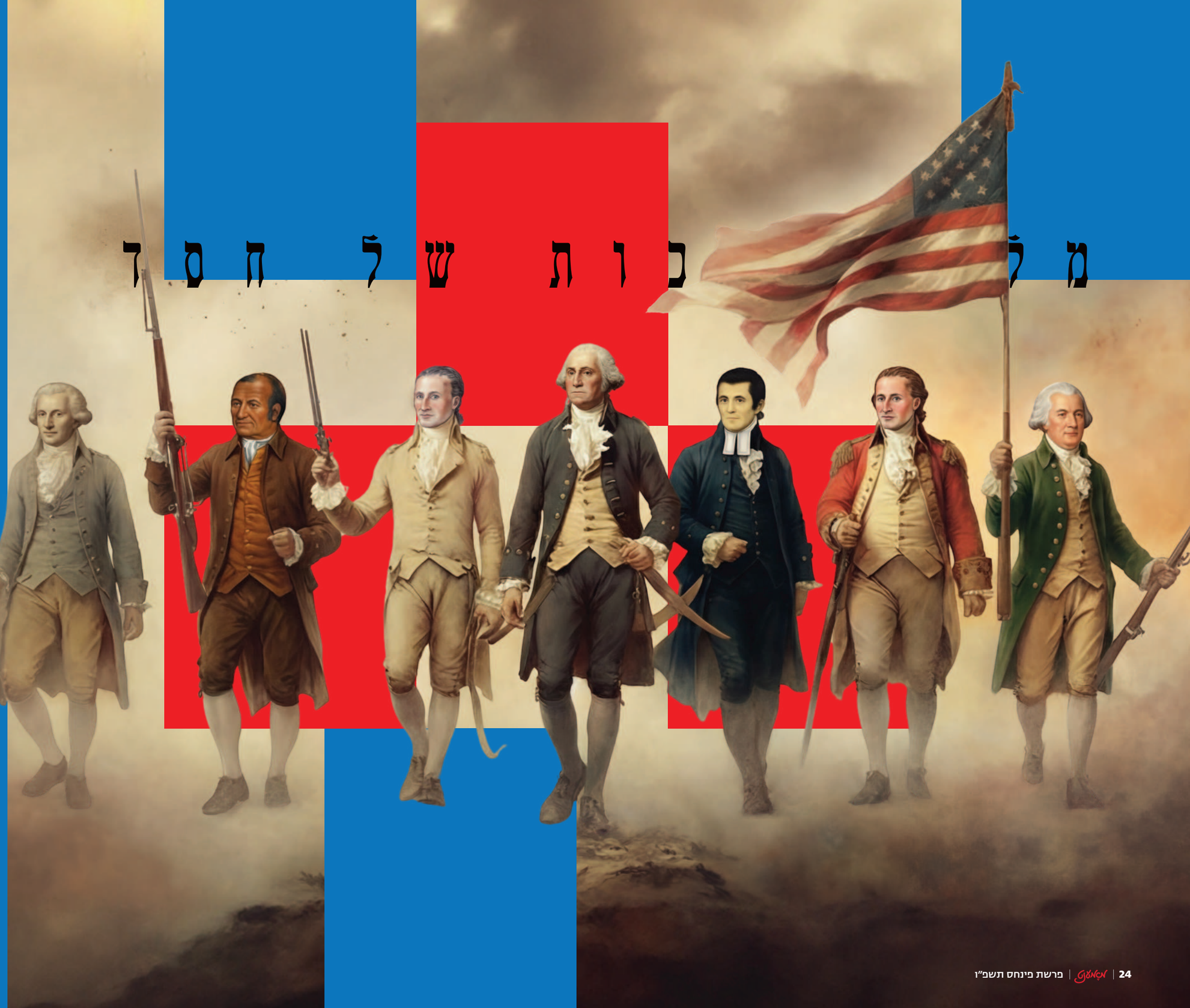
מלכות של חסד

אסאך מיינען אז אידן זענען נייע געסט אין אמעריקע, אבער ווייניג ווייסן אז אידן זענען געווען שטארק אינסטרומענטאל אין לייגן די ערשטע יסודות פון די פאראייניגטע שטאטן

| צו דעם 250’סטן יארטאג אפצייכענונג פון דער מלכות של חסד ברענגט "מאָמענט" די פארגעסענע געשיכטעס פון זיבן אידישע גרינדונג פאטערס פון די פאראייניגטע שטאטן, חיים סאלאמאן, פראנציס סאלוואדאר, יונה פיליפס, מרדכי שעפטל, די סעישעס פאמיליע, בנימין נאנעס און דוד פראנקס, וועמענ’ס פינגער אפדרוקן אויף אמעריקע’ס פינאנץ סיסטעם, עקאנאמיע, מיליטער, דיפלאמאטיע און פאליטיק, זענען א טייל פון דעם לאנד’ס גלענצנדע היסטאריע | בוני המלוכה

דוב בלייך, יצחק גרינבערג

בילדער: איצי. מ., ארכיוון.

7

אס אמעריקאנער פאלק איז פארנומען אין די יעצטיגע טעג און וואכן צו פייערן די אפצייכנונג פון צווויי הונדערט פופציג יאר זינט דער גרינדונג פון דעם לאנד, דער סימבאל פון פרייהייט און דעמאקראטיע, די פראיניגטע שטאטן. מיט 250 יאר צוריק אין 1776 למספרם, האבן די גרינדער, אין שפיץ פון גענעראל דזשארדזש וואשינגטאן, אונטערגעשריבן די זעלבסטשטענדיגקייט דעקלעראציע, און מיט דעם דערקלערט אז די אמעריקאנער קאלאניעס רייסן זיך אפ פון דער בריטישער אימפעריע, און א נייע לאנד איז געגרינדעט געווארן.

דאס איז בשעתו געזען געווארן אין דער וועלט ווי א טעות וואס אפאר נארישע אמעריקאנער גענעראלן און סאלדאטן האבן גמאכט. די בריטישע מלוכה בימים ההם האט גוועוועלטיגט מהודו ועד כוש פשוטו כמשמעו, פון אינדיע צו אפריקע, פון איראפע צו אמעריקע.

קעניג דזשארדזש דער דריטער האט גוועוועלטיגט אויף זיין אימפעריע מיט אן אייזערנעם פויסט פארמאגנדיג די וועלט'ס מאכטפולסטע ארמיי, און עס איז הפנים געווען גאנץ אירגאניש וועק אפאר יונגע אמעריקאנער ווידערשפעניגער האבן דערקלערט מלחמה מיט דער אלטגעזעסענער מלוכה. די בריטישע האבן דאס געזען ווי א קליין פייערל וואס מ'גייט פארלעשן נאך איידער עס פלאקערט אויף, אבער הקב"ה וואס קאנטראלירט לב מלכים ושרים, און באשליסט מי ישפל ומי ירום, האט געוואלט אנדערש, וכך הווה.

נאך אכט אהאלב בלוטיגע יארן, נאכפאלגנדיג א שלאכט אין יארקטאון, האבן די בריטישע געהויבן א ווייסע פאן, און זינט דאן איז אמעריקע א מלכות של זהב וחסד, ווי דער הייליגער צאנזער רב האט געזאגט, אז דאס וועט זיין דער גלות אחרון, א פלאץ וואו אידישע קינדער קענען דינען דעם אויבערשטן אויף אן אופן וואס זינט בית שני און ירושלים עיר הקודש איז נישט געווען אזא פארנעם.

דער אפאראט פון תורה, חסד, בליענדע משפחות בליעה"ך, די גשמיות פונקט ווי די רוחניות, איז ממש א ברכה אויף וואס מיר דארפן אפגעבן א שבח והודאה. אלזא פייערן מיר טאקע נישט די מאטעריאליסטישע 250 יאר פון סתם א הוילן פלאץ, נאר מיר נעמען די מינוט פון פייערונג און געבן א שבח פארן בורא שזיכיתנו צו לעבן דא און גענישן פון דער פרייהייט און שפע וואס דאס לאנד פארמאגט, און האבן א באשיידענעם רואיגן ווינקל צו ווילן אין גלות ביז משיח'ס טאג.

■

פרעזידענט טראמפ יר"ה פייערט דאס יאר אויף זיין שטייגער, מיט נאכאנאנדע צערעמאניעס, פארוויילונגען און פארשטעלונגען, און איבער גאנץ אמעריקע ווערט דאס יאר אפגעצייכנט דורכן פאלק, מיט שילדן און סימבאלן וואס דערמאנען דעם היסטארישן און רעלעוואנטן באדייט וואס דאס יאר טראגט, בפרט די וואך וועק עס פאלט אויס דעם יולי 4 דאטום, וועק גאנץ אמעריקע וועט פייערן 'אינדעפענדענס דעי' מיט גרויסע פאראדעס.

צוויי הונדערט פופציג יאר איז ווירקליך א באדייטנדער נומער, וויניג רעגירונגען און אימפעריעס דורכאויס דער וועלט'ס היסטאריע זענען אנגעגאנגען פאר אזויפיל צייט אנדעם וואס די רעגירונג זאל ווערן אומגעווארפן און פארטוישט אינדערצווישן, און דאס זאגט אסאך איבער דער מציאות פון דער מלכות של חסד וואו מיר וואוינען, און אממערסטנס זאגט עס איבער דער גרינדונג פונעם לאנד.

די גרינדונג פאטערס האבן נישט בלויז פורמירט אן ארמיי און אויפגעשטעלט אן אייגענע רעגירונג, זיי האבן געשפענדט אסאך צייט און חכמה צו דערגיין די ריכטיגע יסודות אויף וואס א נאציאן דארף געשטעלט ווערן, וועק ריבו דריבוי פון די מארעלישע שטעלונגען קומט אפענערהייט פון אונזער היליגע תורה, און אן עדות דערצו זענען די איינגעקריצטע צורות פון משה רבינו און דעם הייליגן רמב"ם אויף דער מזרח וואנט פונעם פאלקס הויז – די אמעריקאנער קאנגרעס, צייגנדיג זייער קוואל פון אינספיראציע פאר אמעריקאנער גזעזע.

זיי האבן אהערגעשטעלט פליכטן וואס יעדער פירער האט צו זיין פאלק, און די בירגער איינער צום צווייטן, און עס אימפלעמענטירט אין א באלאנסירטן סיסטעם וואו איינער באזארגט דעם צווייטן און אלע דארפן צוקומען צום אנדערן, און אזוי מיט חכמה אהערגעשטעלט די קאנסטיטוציע.

באזונדער איז אוממעגליך פאר אונז היינט, צו פארשטיין וואס דאס האט געמיינט פאר די אידן אין יענער צייט. אין א וועלט וואו פרייהייט איז געווען א זיסער טרוים, און רעליגיעזע קריסטליכע דאמינענץ איז געווען די נארמע, האט די גרינדונג פון די פאראיניגטע שטאטן פארשפראכן א פרישע צוקונפט פאר די פארפייניגטע אידן. רעליגיעזע פרייהייט און ציווילע רעכטן, אן אפענער האנדלס מארקעט און ענדלאזע מעגליכקייטן.

די אידן וועלכע האבן גענוואונט אין אמעריקע, האבן פארשטאנען די וויכטיגקייט פון דעם מאמענט, און געשעצט די וועדע פון פרייהייט. די אידישע באטייליגונג איז געמאך פאר פרייהייט אין אמעריקע, די זעלבסטשטענדיגקייט קריג, איז געווען ארויס פון אלע פראפארציעס. די אידישע גמיינדע איז באשטאנען פון בלויז עטליכע טויזנט נפשות, אבער זייער הילף און שטיצע צו דער קאנטינענטל ארמיי האט בייגעשטייערט גאר אסאך צום ענדגילטיגן זיג.

■

אין מיין וועכנטליכער 'אפשטאט' קאלום דא אין "מאָמענט", קאנצענטרירן מיר זיך אין מיינע פערזענליכע ערפארונגען דורכאויס די רייזעס, און איבער דער אידישער היסטאריע אין איטליכער סטעיט באזונדער, אבער אין אונזער היינטיגער פראיקט, וועק מען צייכנט אפ דעם 250 'סטן זעלבסטשטענדיגקייט טאג ◀

דער אפאראט פון תורה, חסד, בליענדע משפחות בליעה"ך, די גשמיות פונקט ווי די רוחניות, איז ממש א ברכה אויף וואס מיר דארפן אפגעבן א שבח והודאה

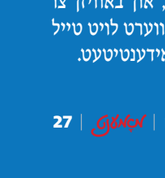
▲ ביים אריינגאנג צום "מוזעאום פון דער אמעריקאנער רעוואלוציע" ספעציעל פאר "מאָמענט" איז וועלכן עס געפינט זיך דער היסטארישער אידישער בריוו

◀ די דעקלעראציע פון זעלבסטשטענדיגקייט מיט 250 יאר צוריק

איז אלעקסאנדער העמילטאן געווען א איד?

אלעקסאנדער העמילטאן איז געווען איינער פון די אלגעמיינע זיבן גרינדונג פאטערס, און זיין בילד פיגורירט אויפן צענער באנקנאט. ער איז געווען פון די נעניטסטע ראטגעבער צו וואשינגטאן, און געדינט אלס דער ערשטער טרעזשורי סעקרעטאר אין דער נייער רעגירונג פון די פאראיניגטע שטאטן.

מיר האבן אים אריינגעלייגט אינעם פראיעקט כאטש וואס זיין אידישע אידענטיטעט איז נישט באשטעטיגט, און די היסטאריקער זענען שארף צעטיילט איבער דעם. בעת גאר אסאך פארשער האבן אנגענומען אז ער איז געווען א קריסט, זענען אבער פארהאן מערערע אנדייטונגען אז ער איז ווירקליך געווען פון אידישן אפשטאם, און לויט אלע דיעות איז ער געווען גאר נאנט מיט דער אידישער געמיינדע און ער איז אויפגעוואקסן אונטער אידישן איינפלוס.

העמילטאן איז געבוירן ארום 1755 אין די קאריביען אינזלען, צו זיין טאטע דזשעימס העמילטאן. זיין מאמע רחל פאוסעט איז בזיווג ראשון געווען חתונה געהאט צו א אידישן פיגור פון אמסטערדאם, יאהאן מייקל לעווין, און וויבאלד דער אנגענומענער סטאנדארט אין יענער תקופה איז געווען אז אפילו גאר שוואכע אידן האבן נישט געהייראט קיין קריסטן, דערביבער זענען פארשער ביי דער מיינונג אז זיין מאמע, רחל פאוסעט, האט זיך מגייר געווען איידער זי האט געהייראט לעווין, און עס איז אנגענומען אז אלקסאנדער איז געבוירן צו א אידישער מאמע.

דאס איז באשטעטיגט דורך אלע פארשער, אז זיין מאמע האט אים געשיקט לערנען אין א אידישער שולע, אנגעפירט דורך דער גרויסער אידישער קהילה וואס האט דאן געוואוינט אין די קאריביען אינזלען. אפגעזען זיין אידענטיטעט, איז ער אלע יארן פארבליבן א גאר נאנטער פריינט צו דער אידישער געמיינדע, און א גרויסער צאל פון זיינע נאנטע פריינט זענען געווען מיטגלידער אין די אידישע קהילות און ניו יארק און פילאדעלפיע.

עס איז באקאנט אז העמילטאן איז קיינמאל נישט געגאנגען אין קירכע טראצדעם וואס זיינע ארומיגע און פאמיליע זענען געווען שטרענג רעליגיעז, און ער האט געקעמפט גאר העלדיש פאר די אידישע ציוולע רעכטן אין לאנד. איין ביישפיל איז געווען זיין קאמפיין צו טוישן דאס אומגעשריבענע גזעזע וואס האט דאן געלויטעט, אז אידן זענען נישט באגלייבט אלס עדות אין ערליכע, און מערסטנס ריכטער פלעגן דאן אננעמען אזא טענה און פסל'ען די עדות'שאפט באזירט אויף דער אידישער אידענטיטעט פון דעם עד. העמילטאן האט דאס גאר אגרעסיוו באקעמפט, און באוויזן צו טוישן דעם סטאטוס-קוא, און דאס ווערט לויט טייל פארשער צוגעשריבן צו זיין אידישע אידענטיטעט.

אין אמעריקע, וועלן מיר דאס אפצייכענען מיטן שילדערן א פולן פראפיל אויף די הויפט אידישע פיגורן וועלכע ציילן זיך צווישן די בוני ומקימי יהדות אמעריקע, וועלכע האבן גשפילט א באדייטנדע ראלא אין אוועקשטעלן די פונדאמענטן פון דעם לאנד.

איידער איך האב אנגעהויבן שרייבן די 'אפשטאט' קאפיטלען, וואו מיר באזוכן שטאטן אין אמעריקע און מיר הייבן אנרויס די אידישע ביישטייערונגען אין אמעריקאנער היסטאריע, בין איך אריין אל הקודש פנימה צו כ"ק אדמו"ר מסאטמאר שליט"א אין קרית יואל, און אנגעפרעגט צי עס איז טאקע דא א תועלת דערין, זיך צו באקענען מיט דער אידישער היסטאריע און די פערזענליכקייטן וואס האבן צוגעגעבן צו דעם לאנד. דער רבי האט זיך פארטראכט א מינוט, און דאן געענטפערט פאזיטיוו, זאגנדיג אז עס איז דא א תועלת דערין, און אונז געגעבן ברכת קדשו פאר הצלחה.

אין א צייט וואס די אידישע היסטאריע אין אמעריקע ווערט פארזען, אידישע ביישטייערונגען צום לאנד ווערן פארלייקנט, און אידישע לאיאליטעט ווערט נאכאנאנד געשטעלט אונטער פראגע צייכן דורך טונקפעלע אנטיסעמיטן פון אלע זייטן אויפן פאליטישן ספעקטרום, איז א פאסיגע צייט אריינצוקריכן אין דער היסטאריע פון דער גרינדונג פון די פאראייניגטע שטאטן, און ארויסהייבן די אידן וועלכע האבן געהאט א מאנומענטאלער טייל אין איר גרינדונג.

עס איז ווערד צו באטאנען, אז מיר זענען נישט דא צו פארהעלדישן די אלע אידישע פערזענליכקייטן וואס ווערן דא באשריבן. בעת טייל פון זיי זענען געווען פרומע ערליכע אידן, בעלי מסירת נפש אפילו, און אנדערע זענען מוטל בספק, זענען געווסע זיכער נישט געווען קיין שומרי תורה ומצוות, און זיי זענען נישט קיין געשטאלטן וועמען מיר ערליכע אידן זוכן נאכצומאכן. מיר ברענגען זיי בלויז אראפ צוליב דער היסטארישער אינטערעסאנטקייט און באדייט דערפון.

אין אמעריקע איז באקאנט איבער זיבן פיגורן וועלכע האבן פורמירט די פאראייניגטע שטאטן, און זיי זענען באקאנט אלס די "גרינדונג פאטערס". אין אונזער היינטיגער פראיקט וועלן מיר באשרייבן די געשיכטעס פון זיבן אידישע גרינדונג פאטערס, וועלכע האבן געשפילט אן אינסטרומענטאלע ראלא אין דער אמעריקאנער רעוואלוציע און אווקגעשטעלט אידישקייט אין די ערשטע יארן פון די פאראייניגטע שטאטן.

1.
חיים סאלאמאן
טאפלטער אגענט, פינאנצירער

מערסטנס פון די ליינער האבן שוין ווארשיינליך געהערט דעם נאמען חיים סאלאמאן, און איבער זיינע ביישטייערונגען צו דער אמעריקאנער רעוואלוציע, אבער די פולע געשיכטע זיינע מיט אלע דעטאלן איז ווייניגער באקאנט, און ער ווערט באצייכנט דורך היסטאריקער אלס איינער פון די "מערסט אומבאזינגענע העלדן פון דער אמעריקאנער געשיכטע".

חיים איז געבוירן אין יאר 1740 למספרם אין פוילן, צו זיינע עלטערן וועלכע זענען געווען פון פארטוגעזישן אפשטאם. ער האט אימיגרירט צו די קאלאניעס אלס הענדלער און באנקירער, און זיך באזעצט אין ניו יארק. ווען די זעלבסטשטענדיגקייט קריג האט אויסגעבראכן, האבן אים די בריטישע ארעסטירט צוליב זיינע אויסטווישן מיט אויסלענדישע קאנטאקטן, און אים באשולדיגט אלס שפיאן, אבער זיי האבן אים פארדאנירט כדי אים צו רעקרוטירן אלס איבערזעצער צו קאמוניקירן צווישן די בריטן און די דייטשע העשיאן זעלנער וועלכע זענען געדונגען געווארן דורך דער ענגלישער מלוכה צו העלפן אונטערדרוקן דעם אויפשטאנד, צוליב זיין קענטעניס אין דויטש.

סאלאמאן איז אבער געווען א הייסער פאטריאט צו דער רעוואלוציע, זייענדיג א איד און וויסנדיג וואס פרייהייט באדייט. ער האט דאן געמאכט דעם ריזיקאלישן און דראמאטישן באשלוס צו נוצן זיין פאזיציע צו שפיאנירן פאר דער קאנטינענטל ארמיי, העלפן די קריגס געפאנגענע אנטלויפן, און פרובירן צו איבערצייגן די העשיאנער זעלנער צו דעפעקטירן, איינשטעלנדיג זיין לעבן צו דינען אלס טאפלטער אגענט פאר די אמעריקאנער אינטערעסן. עוועניטועל איז ער געכאפט געווארן, און די בריטישע האבן אים רח"ל פארוטיילט צום טויט, אבער נאכן זיצן אין טורמע פאר א ווייל האט ער אונטערגעשמירט די וועכטער מיט הבטחות זיי צו געבן פון זיין רייכטום, און ער איז אנטלאפן קיין פילאדעלפיע, וואס איז געווען א פעסטונג פאר די רעוואלוציאנערן.

דארט האט ער אנגעהויבן פון פריש אלס באנקירער און פינאנציעלער בראוקער, און ווען וואשינגטאנ'ס ארמיי האט זיך

סאלאמאן איז אבער געווען
א הייסער פאטריאט צו דער
רעוואלוציע, זייענדיג א איד און
ווייסנדיג וואס פרייהייט באדייט

▲▲ ביי אונזער באזוך ביים קבר פון חיים סאלאמאן אין פילאדעלפיע

▲ פילאנטראפ און מלחמה פינאנצירער, חיים סאלאמאן

◀ פארצייטיש מאלערייי שילדערט ווי גענעראל ביים רעוואלוציע קריג גייט איבער כלענער מיט חיים סאלאמאן וועלכער זיצט באקליידט מיט טלית און תפילין

דרינגנד ענויטיגט אין פרישע קאפיטאל, איז ער ארייגעשפרונגען זיי צו העלפן, און געשאפן א טאטאל פון 650 טויזנט דאלאר, ווי אויך האט ער צוריקגעגעבן זיין אייגענע געהאלט צו פינאנצירן דעם קריג. וען וואשינגטאן האט קריטיש געדארפט שאפן צוואנציג טויזנט דאלאר פאר וואפנס און צוגעהער צו קענען אונטערנעמען די יארקטאון שלאכט, וואס איז געווען דער דעציזירנדער קאמף וואס האט געשאנקען דעם ענדגילטיגן זיג פאר וואשינגטאן, האט ראבערט מאריס, דער הויפט פינאנצירער פון דער קאנטינענטל ארמיי, זיך געוואנדן צו חיים פאר הילף.

חיים האט זיך טאקע אנגעבארגט און געשאפן הלוואות ביז ער האט געגרייכט צוואנציג טויזנט דאלאר, וואס איז געווען א פארמעגן אין ינעער צייט. ער האט דערמיט מקריב געווען זיין רעפוטאציע און פארמעגן, נישט האבנדיג דעם מינדסטן פלאן וויאזוי עס אפצוצאלן, וועראנדיג געטריבן פון זיין טיפע מאראלישע איבערצייגונג אז דאס לאנד מוז זיגן.

עס איז נישט באקאנט אויב ער איז געווארן אויפגעצויגן אלס פרומער איד, אבער אין זיינע שפעטערדיגע יארן איז ער געווען פון די הויפט גרינדער פון דער "מקוה ישראל" קהילה אין פילאדעלפיע, און פון די וואס האבן אווקגעשטעלט אידישקייט אין די פריע יארן פון די פאראייניגטע שטאטן. ער איז אווק אין יאר 1785 למספרם, זייענדיג בלויז פיר און פערציג יאר אלט, און וויבאלד מען האט אים קיינמאל נישט באצאלט די חובות, איז ער אווק אן קיין פרוטה צו זיין נאמען, נישט דערלעבנדיג צו זען דאס לאנד זיך אווקשטעלן און זייענ חלומות פארווירקליכט ווערן.

איבער אמעריקע זענען אווקגעשטעלט א צאל מאנומענטן וואס פאראייביגן זיין געשיכטע, אריינגערעכנט א סטאטוע פון אים מיט דזשארדזש וואשינגטאן אין שיקאגא, אבער עס איז קלאר אז נישט צופיל באגרייפן דעם שליסל ראלע וואס ער האט געשפילט אין דער פורמירונג פון די פאראייניגטע שטאטן, ווען וואשינגטאן האט זיך געטראפן אויסגעטרוקנט פון פאנדן, און בלויז זיינע לייסטונגען האבן ערמעגליכט די וויטערדיגע שלאכטן און לבסוף געשאנקען די נויטיגע סכומים פאר דעם ענדגילטיגן זיג.

2.

פראנציס סאלוואדאר
פאליטיקאנט, מיליציע קאמאנדיר

פראנציס סאלוואדאר איז דער ערשטער אויף אונזער ליסטע וואס איז באשטעטיגט אז ער איז אויפגעוואקסן און איז זיין גאנץ לעבן געווען א פרומער און תורה־טרייער איד. אין אמעריקאנער היסטאריע איז ער באקאנט אלס דער ערשטער איד ערוועלט צו ווערן פאר א רעגירונג פאזיציע אין די אמעריקאנער קאלאניעס, און דער ערשטער איד וואס איז אומגעקומען אינעם אמעריקאנער קאמף פאר פרייהייט.

סאלוואדאר איז געבוירן אין לאנדאן צו זיינע עלטערן וועלכע זענען געווען פון די אנגעזעענע פירער אין דער לאנדאנער פארטוגעזישער קהילה. זיין פעטער יוסף סאלוואדאר איז געווען דער ארטיגער ראש הקהל, און פון די אייגנטימער פון די איסט אינדיע טיי אימפארטירער, וועמענ'ס טיי איז פארניכטעט געווארן דורכאויס דער באקאנטער באסטאן טיי פארטיי, וועק דער אויפברויז איבער די איבערגעטריבענע טיי שטייערן האט אויפגעפלאמט די רעוואלוציע פונקען.

אין 1773 למספרם האט זיין שיף געאנקערט אין טשארלסטאון, סאוט קאראליינע, וועק זיין ווייב און דריי קינדערלעך האט ער איבערגעלאזט אין לאנדאן, מיטן פלאן זיי אריבערצובערענגען איינמאל ער שטעלט זיך אוועק. זיין פאמיליע האט אייגנטליך געהאט גרויסע פלענער צו שאפן א אידישע געגנט אויפן ארט, און זיי האבן שוין געהאט אפגעקויפט הונדערט טויזנט אקערלאנד פאר דעם צוועק, ווי מיר וועלן שילדערן בעז"ה וועק מיר וועלן באזוכן אין סאוט קאראליינע.

א יאר נאכן אימיגרירן, איז סאלוואדאר געווען טייל פון א גרופע פון 33 אידן וועלכע האבן זיך באזעצט אין דעם 96'טן דיסטריקט אין סאוט קאראליינע, וואו ער איז ערוועלט געווארן צו דעם ארטיגן פראווינציאנאלן קאנגרעס. דס איז געווען א שטארקער דורכברוך, סימבאליזירנדיג די אמעריקאנער גלייכבארעכטיגונג אידעאלאגיע, אנדערש ווי אין ענגלאנד וואו די אידן האבן געצאלט ספעציעלע שטייערן און נישט געקענט דינען אויף רעגירונגס פאזיציעס.

אין 1776 האט די סאוט קאראליינע קאנגרעס אדאפטירט די אמעריקאנער

"ער איז געווען געטריי צו זיין אור־אלטע גלויבונג מיט א פעסטער אמונה", וואס דייט אן אויף די פרואוון וואס מען האט געמאכט אים צו שמד'ן ח"ו פארן ווערן א רעגירונגס באאמטער

א געדענקמאל אויף פרענסיס סאלוואדאר אין סאוט־קאראליינע

▲▲ בייס באטראכטן די ערשטע לוחות פון קהילות מקוה ישראל וואס געפינט זיך אינעם מוזאום

▲ מקוה ישראל גרינדער, יונה פיליפס

▶ ערשטער געפאלענער סאלדאט בייס קריג, פראנסיס סאלוואדאר

קאנסטיטוציע, און פראנציס איז געווען אקטיוו צו רעקרוטירן פאטריאטן צו דער רעוואלוציע באווענגונג און פארזיכערן פאנדן דורך זיינע רייכע קאנטאקטן. שפעטער האט ער זיך אנגעשלאסן אין דער קאנטינענטל ארמיי, און געקעמפט אין שפיץ פון זיין מיליציע גרופע קעגן די ענגלישע.

ביי איינער פון די ברוטאלע שלאכטן מיט די אינדיאנער שבטים וועלכע זענען געווען אליאירט מיט ענגלאנד ביים קיאווי טייך, איז ער באטראפן געווארן פון א קויל און שווער פארוואונדעט געווארן. דעם קומענדיגן טאג איז ער אומגעקומען פון זיינע וואונדן רח"ל, אין יונגן עלטער פון ניין און צוואנציג יאר.

ער איז באקאנט אלס דער ערשטער אידישער פאליטיקאנט און ערשטער אידישער געפאלענער אין די רעוואלוציע שלאכטן, און אויף זיין מציבה איז אויסגעקריצט "ער איז געווען געטריי צו זיין אור־אלטע גלויבונג מיט א פעסטער אמונה", וואס דייט אן אויף די פרואוון וואס מען האט געמאכט אים צו שמד'ן ח"ו פארן ווערן א רעגירונגס באאמטער, אבער ער האט אלעס קאטעגאריש אפגעווארפן מיט א אידישן שטאלץ.

3.

יונה פיליפס
פאטריאט, קעמפער, מקוה ישראל גרינדער

יונה פיליפס איז נישט אויף אונזער ליסטע צוליב זיין איינפלוס אינעם קריג אדער צוליב זיינע אויסערארדנטליכע ביישטייערונגען צו דער גרינדונג פון אמעריקא, נאר ער איז באקאנט וויבאלד זיין געשיכטע שפיגלט אמבעסטן אפ די אמעריקאנער פארשפרעכונג וואס ערמעגליכט יעדן צו זיין סוקסעספול, און זיינע הייסע האפענונגען אז די רעוואלוציע זאל מצליח זיין זענען פאראייביגט געווארן און איז היינט גאר באקאנט, אין פורעם פון א בריוו אין היימיש אידיש וואס ער האט געשריבן צו א חבר בשעת דער רעוואלוציע.

געבוירן איז ער אין יאר 1736 למספרם אין דער פראנקפורט אומגעגנט, צו זיין טאטע אהרן, וועלכער האט געלעבט אין גרויס ארעמקייט. אויפגעוואקסן איז יונה אין א שטרענג פרומער שטוב, און זיין מאמע לשון איז געווען אידיש.

זייענדיג צוואנציג יאר אלט, איז ער געקומען זוכן פרישע געלעגנהייטן אין אמעריקע, און נישט קענענדיג אויפקומען מיט די קאסטן פון א בילעט, האט ער זיך אונטערגענומען צו ארבעטן פאר א רייכן בעל הבית, וואס האט אים געבאראגט די הוצאות הדרך, און יונה האט אים באצאלט מיטן ארבעטן פאר אים – אן אנגענומענער איינפיר אין יענע טעג, און אפילו נאך הייַנט אין געוויסע ארעמע לענדער.

ער האט געארבעט פאר משה לינדא, א רייכער פארם אייגנטימער אין טשארלסטאון, סאוט קאראליינע, וואו עס איז דעמאלט געווען קאנצענטרירט די רייכסטע אידישע געמיינדע אין אמעריקע. נאך דריי יאר שוועדע ארבעט, אין 1759, איז ער געווארן א פרייער מאן און זיך באזעצט אין אלבאני, ניו יארק, וואו ער האט געצויגן חיונה אלס פעדלער.

אינעם זעלבן יאר האט יונה חתונה געהאט צו זיין פרוי רבקה מאטשאדא, פון דער מאטשאדא פאמיליע וועלכע איז געווען א בריטפארצווייגטע משפחה מיט מערערע קרובים אין אמעריקע. ער האט אויפגעשטעלט מיט איר א גרויסע אידישע משפחה פון איין און צוואנציג קינדער, און מערערע פון זיינע אייניקלעך זענען שפעטער געווען גאר באקאנט און איינפלוסריך אין די פריע יארן פון די פאראייניגטע שטאטן.

יונה איז געווען א הייסער פאטריאט, און ער האט פארשטאנען דעם באדייט פון א פרייער אמעריקע און וואס דאס וועט מיינען פאר אים און זיינע אידישע ברידער, זיינדיג דערין א פרישן קאפיטל פון האפענונג פאר דעם געפלאגטן און פארפאלגטן פאלק. אין די ערשטע יארן וואס די רעוואלוציאנערן האבן זיך ארגאניזירט, האט ער אנגעהויבן נוצן זיינע קאנטאקטן אלס סוחר צו העלפן אויבערקומען די בריטישע בלאקאדע און אריינברענגען פרישע סופליי, וואפנס און שלאכט צוגעהעה.

אין 1776, וועק דער קריג איז אריין אין היציגע שטאפלען, האט ער זיך אויפגעהויבן אינאיינעם מיט זיין גאנצע קהילה פון איין און צוואנציג מיטגלידער, און זיך אוועקגעצויגן פון ניו יארק וואס איז געווען אונטער בריטישן קאנטראל. זיי האבן זיך באזעצט אין פילאדעלפיע, וואו די רעוואלוציאנערן האבן רעגירט, פורמירנדיג די מקוה ישראל קהילה.

די קהילה, וועלכע איז געווען די סאמע עלטסטע פרומע ארטאדאקסישע קהילה אין פילאדעלפיע, און זי פארמאגט איינע פון די עלטסטע שולן אין אמעריקע, איז געווען באקאנט צו זיין גאר שטארק פאטריאטיש, און איר אפיציעלער צוגנאמען

איז געווען "די רעוואלוציאנערישע שול".

זיין נאמען איז גאר באקאנט אין אמעריקאנער היסטאריע צוליב א בריוו וואס ער האט געשיקט צו זיין משפחה אין אמסטערדאם אין יולי 28, 1776, נישט לאנג נאכדעם וואס די זעלבסטשטענדיגקייט דעקלאראציע איז אונטערגעשריבן געווארן אום יולי דעם פערטן, און ער האט בייגעלייגט א קאפיע פון דעם אריגינעלן דאקומענט וואס דזשארדזש וואשינגטאן האט פארשפרייט איבער אמעריקע.

צו פארשטיין די היסטארישע געוויכט דערפון: וואשינגטאן האט דאן געמאכט צוויישן 100 און 200 קאפיעס פון דער דעקלאראציע דאקומענט, געדרוקט דורך דזשאן דאנלעפ, און פארשפרייט איבער אמעריקע אויפצוטרייבן שטיצע פאר זיין באוועגונג. בלויז 26 פון די 'דאנלעפ בראדסיידס', ווי דער דאקומענט איז באקאנט, זענען היינט פארהאן אין דער וועלט, און איינס פון זיי האט פרעזידענט טראמפ פראמינענט אויפגעהאנגען אינעם אוועל אפיס אנהויב פון זיין יעצטיגער טערמין. דאס לעצטע מאל וואס א דאנלעפ בראדסיידס קאפיע איז ליציטירט געווארן, איז עס פארקויפט געווארן פאר דער ריזן סומע פון 8.14 מיליאן דאלאר, צייגנדיג די אומגלויבערע ווערד וואס דאס האט ביים אמעריקאנער פאלק.

יונה האט אראפגענומען איינע פון די קאפיעס וואס האבן געהאנגען אין זיין געגנט, און עס אריינגעלייגט אין א בריוו אדרעסירט צו זיין קוזין גימפל ששון אין אמסטערדאם, וואו עס האט דאן געבליט פון די גרעסטע קהילות אין אייראפע. ער האט דערמיט געוואלט מודיע זיין פאר זיינע אידישע ברידער אין אייראפע, אז א ניי לאנד איז געגרינדעט געווארן, א לאנד וואס פארשפרעכט פרייהייט פאר אלעמען און א ליכטיגע צוקונפט פאר די גלות אידן.

דער בריוו איז שווער אפצולייענען, אבער אויסצוגן דערפון ליינען זיך אז "דאס ניי געגרינדעטע לאנד וועט נאך באנקראטירן די בריטישע... מיר פארמאגן הונדערט טויזנט קעמפער און די ענגלישע האבן בלויז 25 טויזנט, מיט עטליכע שיפן..." ער ענדיגט צו מיט זיינע רויע געפילן שרייבנדיג אז "וואס עס וועט זיך אויסלאזן דערפון ווייסט בלויז דער באשעפער".

בלויז שרייבנדיג דערוועגן, וועט איך איבערגענומען מיט געפילן. שטייט א איד מיט צוויי הונדערט פופציג יאר צוריק, און ברענגט ארויס אין א היימישער אידיש די צווייפלענישן און האפענונגען וואס זיי האבן אנגעהאנגען אין דער נייער מדינה מיט אירע פארשפרעכונגען, און מיר ליינען עס היינט צוטאגס אין אן אויסגאבע געשריבן אין אידיש, וואס סערווירט די ריזן אידישע באפעלקערונג אינעם זעלבן לאנד, אפצייכענענדיג צוויי הונדערט פופציג יאר פון בליענדער אידישקייט אין דעם לאנד וואס האט זיינט איר גרינדונג געדינט אלס רעטונגס אינזל אין דעם שטורמישן גלות – אן אויסגאנג וואס ער וואלט זיך נאר געקענט אויס'משל'ען אין זיינע זיסטע חלומות...

דער בריוו איז געשיקט געווארן מיט א שיף וואס די בריטישע האבן אונטערגעזוכט, און זענדיג דעם בריוו געשריבן אין אידיש, האבן זיי געמיינט אז דאס איז א סארט קאוד וואס זיי קענען נישט ברעכן און זיי האבן עס קאנפיסקירט. בלויז לעצטנס האט די ענגלישע קעניגרייך געעפנט איר ארכיון, און היסטאריקער האבן געפונען דארט דעם בריוו אינאיינעם מיט דעם בייגעלייגטן דאנלעפ בראודסייד, אנטדעקנדיג די געשיכטע דערונטער.

דער בריוו איז טייל פון א גרעסערער זאמלונג וואס דער בריטישער קעניג טשארלס האט פארבארגט פאר די פאראייניגטע שטאטן צו דער 250 יעריגער אפצייכענונג, און עס ליגט אצינד אויף אויסשטעל אין דער רעוואלוציע מוזעאום אין יונה'ס היימשטאט פענסילוועניע, צייגנדיג פאר די טויזנטער באזוכער אז אידיש איז נישט קיין שפראך וואס מען האט אנגעהויבן נוצן אין אמעריקע נאכן צווייטן וועלטס קריג, נאר אונזער אנווועזנהייט אין אמעריקע איז נאך אזוי אלט ווי דאס לאנד זעלבסט, און די פאטריאטיזם גייט שוין צוריק מיט הונדערטער יארן.

אין יאר 1778 האט זיך יונה רעקרוטירט צו וואשינגטאנ'ס ארמיי, און זיך אקטיוו געשלאגן מיט די בריטישע אונטער דעם קאמאנד פון קאלאנעל וויליאם ברעדפארד, וועמענ'ס באטאליאן האט פארטיידיגט פענסילוועניע. נאך דעם קריג האט ער גענדינט אלס פרעזידענט פון דער מקוה ישראל קהילה אין פענסילוועניע, און ער איז געווען א שטארקער אקטיוויסט פאר אידישע רעכטן אין דעם ניי געגרינדעטן לאנד.

זיינע אקטיוויטעטן פאר אידישקייט זענען פאראייביגט אין פורעם פון א פעטיציע וואס ער האט אפגעשריבן צו דער קאנסטיטוציאנאלער קאנווענציע אין 1787. טייל פון די פארשטייער ביים צוזאמקום האבן געוואלט אווקשטעלן די פאראייניגטע שטאטן אלס א פרייע אבער דאך א מער קריסטליך געפירטע לאנד, און זיי האבן גערעטן אריינצולייגן אין דער קאנסטיטוציע א סעיף אז נאר א קריסט קען אקופירן א פעדעראלע רעגירונג פאזיציע. אנדערע האבן זיך קעגנגעשטעלט, אבער זיי האבן יא געוואלט פארלאנגען אז יעדער וואס וויל ערווערן אט וועלן ווערן צו אזא פאזיציע, זאל מוזן דורכגיין א פארהער איבער דער קריסטליכער רעליגיע צו פארזיכערן אז ער פארשטייט זיך מיט דער באפעלקערונג.

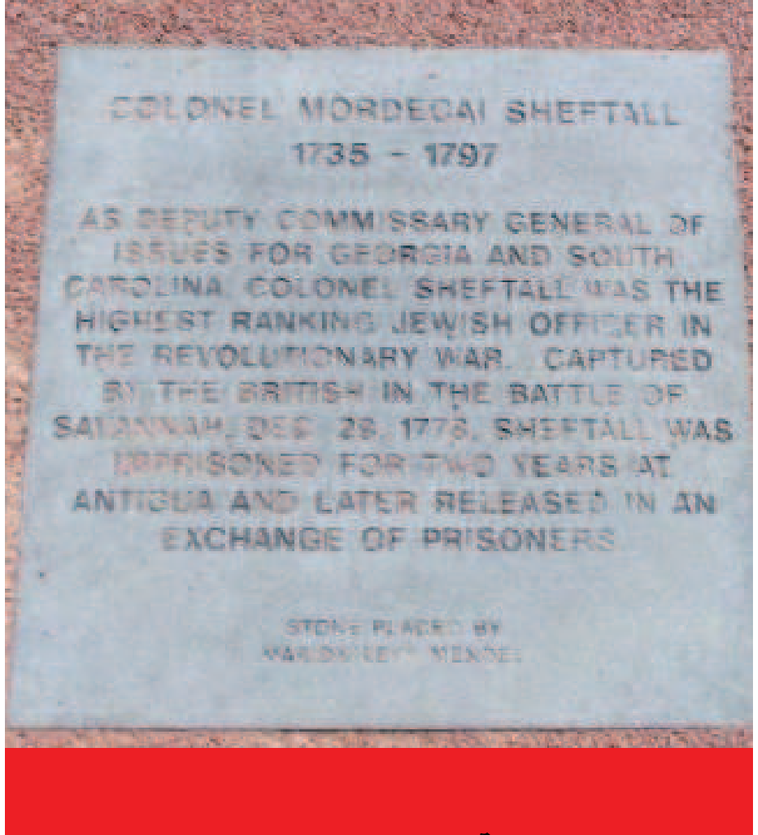
יונה האט גאר אקטיוו גע'שתדל'ט דאס צו פארמיידן, און געשיקט א פעטיציע דערקענן, ארויסבערענגענדיג ווי דאס גייט קענן די פרינציפן וואס כאראקטעריזירן אמעריקע. דער אויסגאנג דערפון וויסן מיר אלע, ווען יעדער בירגער קען דינען אויף וועלכער פאזיציע ער וויל, אן ברויכן האבן די מינדסטע מגע ומשא מיט נישט אידישע אמונות טפילות.

זיין קאמף קעגן פרעמדע השפעות אין די אידישע געמיינדעס, שפיגלט זיך אפ אין דער היינטיגער מלחמה אויף אונזער ריינער חינוך, ווען היינט פונקט ווי דאן ווילן זיי טענה'ן אז מיר דארפן טאקע נישט אקצעפטירן זייער אידעאלאגיע, אבער יא לערנען דערוועגן מיט די תינוקות של בית רבן. דער קאנפליקט איז אלזא אזוי אלט ווי אמעריקע זעלבסט, נאך ווען יונה פילפפ האט גע'שתדל'ט, און פונקט ווי ביז היינט וועט דער כח הקדושה וויטער זיגן בעז"ה.

פילפפ איז אוועק אין 1803, און ער איז נקבר געווארן אין דעם שארית ישראל בית החיים אין מאנהעטן, דער עלטסטער אידישער בית החיים אין אמעריקע. ווי דערמאנט, האט יונה פילפפ געהאט א ריזן משפחה פון 21 קינדער, און צווישן זיינע אייניקלעך ציילן זיך אזוינע בארימטע פיגורן ווי פרענקלין דזשעי מאזעס – דער טשיף ריכטער אין דעם סאוט קאראליינע סופרים גערריכט, זיין זון פרענקלין דזשעי מאזעס דזשוניאר וועלכער איז געווען דער גאווערנאר אין סאוט קאראליינע אין די 1870'ער יארן, אוריה פילפפ לעווי – דער ערשטער איד צו גרייכן דעם העכסטן ראנג אין דער נעיווי, און איז באקאנט פארן אפקויפן די מאנטיסעלא עסטעיטס וואס האט באלאנגט צו טאמעס דזשעפערסאן און איז געווען אין געפאר פון חרוב ציין, און צום לעצט מרדכי עמנואל נח – א הויכראנגיגער דיפלאמאט באקאנט צו זיין פון די איינפלוסרייכסטע אידן אין אמעריקאנער פאליטיק אין די פריע ניינציגער יארן. מרדכי עמנואל וועלן מיר נאך איין טאג באשרייבן אין 'אפשטאט', אויף א בריטערן פארנעם בעז"ה.

> געדענקמאל פון מרדכי שעפטל

> ומרדכי גדול ליהודים. קאלאנעל מרדכי שעפטל

דער שעפטל בית החיים, ווי עס ווערט געפונן, פארמאגט נישט צופיל נפטרים, און צווישן זיי ציילן זיך די מיטגלידער פון דער שעפטל פאמיליע: בנימין, מרדכי, לוי און שעפטיל

4.
מרדכי שעפטל
קאלאנעל אין וואשינגטאנ'ס ארמיי

דער קומענדיגער נאמען אויף אונזער ליסטע איז מרדכי שעפטל, דער העכסטראנגיגער איד אין וואשינגטאנ'ס קאנטינענטל ארמיי, אבער אויך די גאנצע שעפטל פאמיליע באשטייט פון פיאנערן פון אמעריקאנער אידישקייט, און זיי זענען ווערד אנערקענט צו ווערן. מרדכי'ס פאטער בנימין איז געקומען קיין אמעריקע מיט זיין ווייב פערל, אימיגרירנדיג פון פראנקפורט, דייטשלאנד, אבער אנדערש ווי די אנדערע פיגורן אינעם היינטיגן פראיעקט וועלכע האבן געלעבט און געשאפן אין דעם צפון טייל פון לאנד, איז ער געווען טייל פון א גרופע אידן וועלכע האבן זיך באזעצט אין די דרום שטאטן, פורמירנדיג די מקוה ישראל קהילה אין סאוואנא, דזשארדזשיע.

בנימין איז אנגעקומען קיין אמעריקע אין 1733, ווען דאס לאנד איז געווען נאך ארץ לא זרועה, און עס זענען נישט געווען צו באקומען די מינימאלע אידישע באדערפענישן. די ערשטע כשר'ע ספר תורה וואס איז אנגעקומען על אדמת אמעריקע איז געברענגט געווארן דורך בנימין, און דערמיט איז געלייגט געווארן דעם ערשטן גרונדשטיין וואס האט זיך שפעטער אויסגעבריייטערט אלס דאס היינטיגע אידישע לעבן אין אמעריקע וואס מיר קענען. די ספר תורה קען מען נאך ביז היינט זען אין דער מקוה ישראל שול אין סאוואנא.

אין א בריוו וואס בנימין האט געשיקט צו זיינע באקאנטע אין אייראפע, רעדט ער זיך אפ אז ער קען נישט באקומען קיין פאר תפילין פאר זיינע קינדער, אונטערשטרייכנדיג ווי ווייניג אידישקייט עס איז געווען צו גפענונג אין אמעריקע אין יענע יארן, און ווי זיי האבן אלעס געדארפט שאפן פון פריש און אימפארטירן פון אייראפע. אין 1735 איז זיין זון מרדכי געבוירן, און ווען ער איז געווען דריי יאר אלט איז זיין מאמע פערל פריצייטיג אוועק פון דער וועלט.

בנימין האט נאכאמאל חתונה געהאט מיט חנה סאלאמאן, און א יאר שפעטער געבוירן זיין צווייטער זון לוי. ווען די זין זענען אויפגעוואקסן, איז קלאר געווארן דער אונטערשייד צווישן די צוויי: בשעת מרדכי איז געווען א טעטיגער בחור און געשפרודלט מיט אייפער און ענערגיע,

האט זיך לוי אווקגעשטעלט אלס דער רואיגער און קילער קאפ.

מרדכי האט אנגעהויבן טון ביזנעס אין א גאר יונגן עלטער, און ביי די צוואנציג האט ער שוין אווקגעשטעלט א ביזנעס אימפעריע וואס האט גלייפערט סחורה צווישן אמעריקע, אייראפע און די קאריביען אינזלען, וועו זיינע הויפט פאדרינסטן זענען געקומען פון פאנגען הערשן און פארקויפן זייער פעל, פון וואס מען האט פראדוצירט פארמעט.

נאך זיין חתונה אין 1763 למספרם, האט זיך מרדכי איינגעהאנדלט טויזנט אקערלאנד און פארברייטערט זיינע ביזנעס אקטיוויטעטן, אבער ער איז ווייטער געבליבן פארמישט אין דער קהילה ווירטשאפט, און וועו מען האט זיך ענווטיגט אין א שטח פאר א בית החיים, האט ער אוועקגעגעבן אנדערטהאלבן אקערלאנד פאר דעם צוועק. איך בין געפארן באזוכן דעם בית החיים וועו איך בין געווען אין סאוואנא, און געטראפן א קליינעם שטח ארומגעצוימט מיט א שטיינערנעם מויער.

דער בית החיים וואס איז שפעטער געבויט געווארן אין סאוואנא, איז גאר גרויס און פארמאגט טויזנטער מציבות, אבער דער שפעטל בית החיים, ווי עס וועט גערופן, פארמאגט נישט צופיל נפטרים, און צווישן זיי ציילן זיך די מיטגלידער פון דער שפעטל פאמיליע: בנימין, מרדכי, לוי און שפעטיל.

וועו די ווינטן פון רעוואלוציע האבן געגרייכט קיין דזשארדזשיע, האט מרדכי דירעקטירט זיין ברען און פליט אין דער ריכטונג. אזויווי אין אנדערע שטאט, איז אויך אין דזשארדזשיע פורמירט געווארן א קאמיטעט צו באהאנדלען די רעוואלוציע פראגע און באשטימען אויף וועלכער זייט די קאלאניע וועט זיך שטעלן, און מרדכי, וועלכער איז געשטאנען אין שפיץ פון דעם קאמיטעט, האט אקטיוו קאמפיינט און באאיינפלוסט די בירגער צו קלויבן די זייט פון פרייהייט.

וועו דער קריג האט אנגענומען ערנסטע שטאפלען, האבן די ארטיגע איינוואוינער אויסגעוועלט מרדכי'ן אלס זייער געגנער קאמיסאר פאר די טרופן אין דזשארדזשיע – א הויכראנגיגע פאזיציע וואס האט אים געשטעלט אלס פאראנטוואר־טליכער פאר די געווער, עסנווארג, מונדירן, פערד און אלע אנדערע געברויכן פון די ארטיגע מיליציעס, פארטרעטנדיג זייערע אינטערעסן פאר דעם הויפט קאמאנד אין צפון. מיט צוויי יאר שפעטער זענען זיינע פליכטן אויסגעברייטערט געווארן אלס דער געהילף קאמיסאר פון דזשארדזשיע און סאוט קאראליינע, פארמאגנדיג אונטער זיין אויפזיכט שוועדע טויזנטער קאנטינענטל טרופן.

אויסער זיינע ארמיי פליכטן, האט מרדכי בייגעשטייערט אסאך פון זיין אייגענע פארמעגן צו פינאנזירן די שלאכטן, און ער האט פארבארגט גרויסע געלטער וואס ער האט קיינמאל צוריקגעזען. ער איז דערהויבן געווארן אין ראנג צו קאלאנעל דורך גענעראל האן, וועלכע דערמיט דער העכסטראנגיגער איד אין דער קאנטינענטל ארמיי. ער האט געדינט די רעוואלוציע ביז 1778, וועו די בריטישע האבן איינגענומען סאוואנא און אים גענומען אין געפענגעניש, אינאיינעם מיט זיין זון שעפטיל וועלכער איז געווען זיין געהילף.

מרדכי'ס מסירת נפש פאר אידישקייט איז דאקומענטירט געווארן דורך א קריסטליכן פאטריאט וועלכער האט גשמאכטעט מיט אים אויף דער "נענסי" ארעסטאנטן שיף. אין יענעמ'ס מעמוארן וועלט געשילדערט ווי די בריטישע וועכטער האבן אים אנטיסעמיטישערהייט געוואלט צווינגען צו עסן דבר אחר רח"ל, און וועו ער האט זיך שטייף אנטזאגט האבן זיי אנגעשמירט זיינע עסצייג מיט די טריפה'נע פעטנס, אבער ער האט זיך נישט געבראכן און געהונגערט פאר עטליכע טעג כדי נישט צו דארפן עסן מאכלות אסורות.

דאס גיט א שטיקל באגריף אין די השגות פון די אידן וועלכע האבן אראפגעשטעלט אידישקייט אין אמעריקע, און זיך מוסר נפש געווען צו גרינדן דאס לאנד וואו מען וועט קענען האלטן תורה ומצוות אן קיין שטערונגען. פון דער נענסי שיף איז ער אנגעקומען צו דער אנטיגוא טורמע, פון וואו ער איז אפרייט געווארן און געמאכט זיין וועג צו פילאדעלפיע.

נאכן קריג איז ער צוריק אנגעקומען קיין סאוואנא, פיזיש אויסגעמאטערט און פינאנציעל אויסגעזעקלט, נאך וואס די בריטישע האבן קאנפיסקירט זיין פארמעגן צו פינאנזירן זייער מיליטעי. ער האט פרובירט צו עפענען זיין ביזנעס פון פריש, אבער ער איז דורכגעפאלן, און פונקט ווי אין אנדערע פעלער, איז ער אויך קיינמאל נישט באצאלט געווארן די חובות פון דער ניי פורמירטער רעגירונג.

אין 1790 איז ער ערוועלט געווארן אלס פרעזידענט פון דער מקוה ישראל קהילה וואס זיין טאטע האט געגרינדעט, און ער האט געפירט די קהילה פאר זעקס יאר. אין 1797 איז ער אוועק פון דער וועלט, און ער איז באגראבן געווארן נעבן זיין טאטן אין דעם בית החיים וואס ער האט אויפגעשטעלט. זיינע ביישטייערונגען צו דער גרינדונג פון די פאראיניגטע שטאטן זענען געווען קריטיש צו דעם זיג, און פונקט ווי חיים סאלאמאן אין צפון, איז ער געווען דער פיגור וואס האט געהאלטן די ארמיי אין דרום אויף די פיס, צושטעלנדיג דעם פינאנציעלן און לאגיסטישן רוקנביין פאר דער רעוואלוציע צו קענען אנגיין.

זיין ברודער לוי האט אנגעהאלטן זיין רואיגער כאראקטער דורכאויס דעם קריג און נישט אקטיוו אנטיילגענומען אין דער רעוואלוציע, און ער איז פארבליבן מיט טייל פון זיין פארמעגן אפילו וועו די בריטישע האבן אקופירט סאוואנא. גלייך נאכן קריג האט ער געדינט אלס פרעזידענט פון דער ארטיגער קהילה, און ער איז גאר באקאנט פאר דער באגריסונג בריוו וואס ער האט געשיקט פאר וואשינגטאן אים צו גראטולירן אויף זיין איינשווערונג אלס פרעזידענט פון די פאראיניגטע שטאטן.

וואשינגטאן האט צוריקגעשריבן א וואראמער בריוו, און די אויסצוג דערפון זענען גאר באדייטנד אין אמעריקאנער היסטאריע. צווישן אנדערע שרייבט ער אז "דער זעלבער באשעפער וואס האט ענק אויסגעלייזט פון מצרים און ענק געפירט צו דעם געבענטשטן לאנד, זאל בענטשן די פאראיניגטע שטאטן פון אמעריקע". היסטאריקער באצייכענען דעם בריוו אלס דער ערשטער אויסטויש צווישן דער אידישער געמיינדע און וואשינגטאן, נאכדעם וואס ער איז געווארן פרעזידענט.

5.
מענדעז־סעישעס פאמיליע
רבנים, חזנים, באנקירער, ביזנעסלייט, קעמפער

עס וועט נישט זיין איבערגעטריבן צו זאגן אז משפחת מענדעז־סעישעס איז געווען פון די וויכטיגסטע משפחות אין די זיבעצן הונדערטער יארן, וועו די רעדע איז פון בויען אידישקייט און פאליטישער און עקאנאמישער איינפלוס אין די פאראיניגטע שטאטן. די ברידער און שוועסטער פון דער פאמיליע, און די נאכפאלגדע אייניקלקך, האבן געבויט די ארטאדאקסישע קהילות אין ניו יארק, ראוד איילענד און פילאדעלפיע, זיי האבן פארמאגט פארבינדונגען מיט דזשארדזש וואשינגטאן, און אווקגעשטעלט

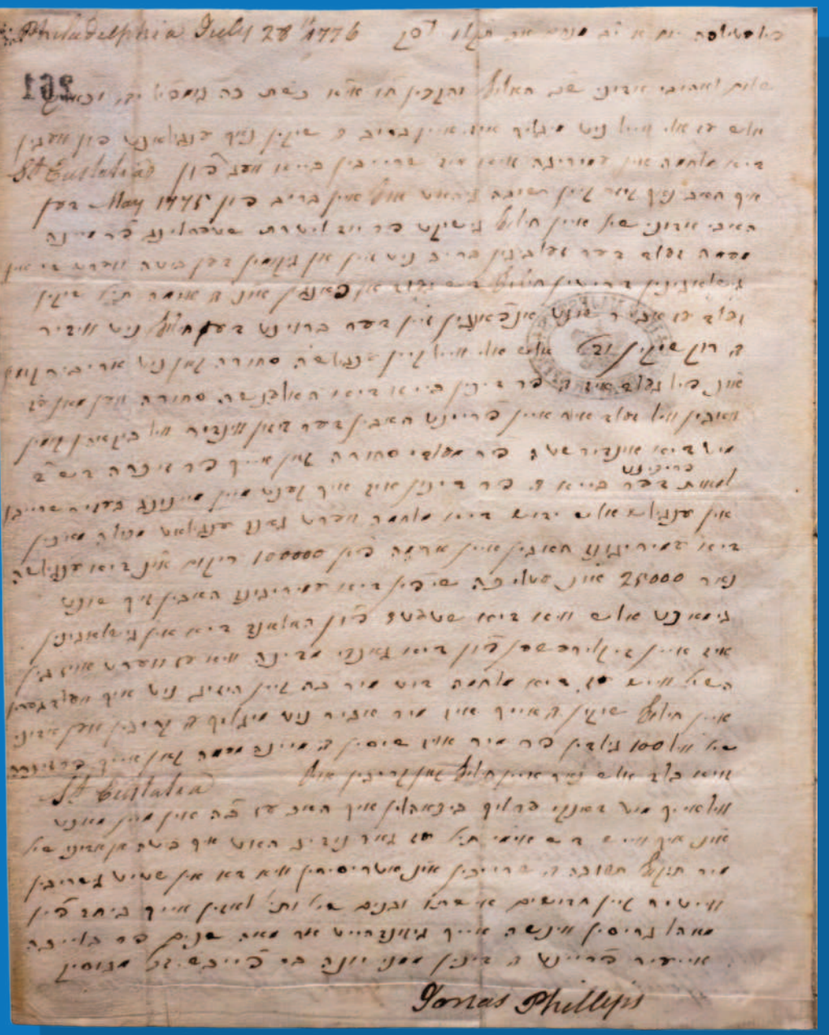
אין דער מוזעאום

לכבוד דעם היסטארישן פראיעקט וואס מיר האבן אונטערגענומען דא אין "מאַמענט" צו באשרייבן די אידישע גרינדונג פאטערס פון לאנד, האב איך געקלערט אז יונה פילפס' בריוו איז לכאורה די מערסט ממשות'דיגע איבערבלייבעניש וואס קען אונז געבן אן אריינבליק צו דער וועלט וואו אט די אידן האבן געלעבט.

אזויווי מיר האבן געשריבן, האט די בריטישע מלוכה דאס פארבאגט פאר אמעריקע לכבוד דעם 250'סטן יארטאג, און דאס ליגט אצינד נישט ווייט פון אונזער היימישע ניו יארק, דעריבער האבן מיר אפגעמאכט זיך אריבערצוכאפן קיין פילאדעלפיע און ברענגען פאר אונזערע ליינער א באריכט, ווי אויך קלארע בילדער פונעם בריוו.

אנקומענדיג צו דער רעוואלוציע מוזעאום, האבן די פארוואלטונגס באאמטע, זיענדיג אז מיר זענען אידעלעך, אונז גלייך צוגעווויזן וואו דער בריוו געפינט זיך... עס איז דא דארט א בילד פון יונה, און בייגלייגט אזא קליין בריוועלע מיט אידישע אותיות. עס קיצלט מיר אין הארצן ביים ליינען די ווערטער "דא איז איין דיקלירעשען פון דיא גאנצי מדינה וויא עז ווערט אויזגין השי"ת ווייש עז"... האט דער איד גע'חלום'ט אז 250 יאר שפעטער וועט דא שטיין א איד, קוקן אויף אט דעם בריוול וואס ער האט געשריבן, און דאס מיטטיילן מיט נאך צענדליגער טויזנטער אידיש־רעדנדע טיירע אידן וועלכע וואוינען אין א פריי לאנד און דינען דעם באשעפער מיט רואיגקייט?...

אריסשפאצירנדיג פון דארט, טראכט איך וויאזוי אמעריקע וועט אויסקוקן ביים 500'סטן יארטאג, וועט נאך זיין דא א אידעלע צו ליינען מיינע געשריבענע זאכן אין אידיש? וועט אמעריקע נאך זיין א פלאץ פון פרייהייט? זענען נאך דא קארס אויפן ראוד אדער יעדער פליט שוין מיטן קאר? איך האף און דאוון אז משיח וועט שוין לאנג דא זיין, און ס'וועט זיין "וְתֶחֱזֶינָה עֵינֵינוּ בְּשׁוּבְךָ לְצִיּוֹן בְּרַחֲמִים"...

ביים באטראכטן דעם היסטארישן בריוו אין דער מוזעאום

"דא איז איין דיקלירעשען פון דיא גאנצי מדינה וויא עז ווערט אויזגין השי"ת ווייש עז"...

אינסטיטוציעס וואס זענען ביז היינט
א פונדאמענטאלער עלעמענט אין
אמעריקאנער בילדונג, פינאנץ און היילונג.

דער פאטער פון דער פאמיליע איז
געווען אייזיק מענדעז-סעישעס, און ווי
זיין נאמען צייגט, איז ער געקומען פון
דער ספרדישער געמיינדע אין ליסבאן.
די מאמע איז געווען רחל לעווי פון
לאנדאן, וועלכע איז געקומען פון דער
פראמינענטער לעווי פאמיליע. זיי האבן
חתונה געהאט אין 1741, און זיך באזעצט
אין ניו יארק. שפעטער האט זיך אייזיק
געצויגן קיין ניופארט, ראוד איילענד, וואו
די באפעלקערונג און רעגירונג איז געווען
מער אידן-פריינטלעך. וועז די רעוואלוציע
שלאכטן האבן געגרייכט ראוד איילענד,
איז ער אנטלאפן קיין קאנעטיקוט, און זיך
שפעטער צוריקגעקערט קיין ניופארט.

אייזיק האט געהאט אכט קינדער, און פון
זיי איז זיך צעוואקסן א בריטע פאמיליע
בוים פון זיבעציג אייניקלעך, רוב פון זיי
פרומע און ערליכע אידן. ער איז באגראבן
אין דעם טורא בית החיים אין ניופארט
אינאיינעם מיט זיין זון משה.

זיין ערשטער זון אברהם איז ל"ע אוועק
אלס קליין קינד אין 1742, און ער ליגט
אין דעם שארית ישראל בית החיים אין
מאנהעטן. זיין צווייטע קינד אביגיל האט
שפעטער חתונה געהאט מיט הלל דזשודא,
פון א באקאנטער און איינפלוסרייכער
פאמיליע, און זיי האבן געהאט צוועלף
קינדער. עס איז נישט באקאנט צופיל
איבער זייער לעבן און שאפן.

דאס דריטע קינד משה איז געווען פון
די פיאנערישע פיגורן אין ארטאדאקסישער
אידישקייט אין אמעריקע, און ער האט
געהאלפן יהודה טורא אויפשטעלן
די ערשטע ארטאדאקסישע שול אין
אמעריקע – די ישועות ישראל טורא שול
אין ניופארט. ווי מיר האבן שוין מאריך
געווען אין דעם 'אפשטאט' קאלום, האט
משה אוועקגעשטעלט די שול מיט א
פעסטן יסוד אז דאס זאל אלעמאל בלייבן
ארטאדאקסיש.

ער האט אריינגעשטעלט אין די
שטאטוטן אז מענער און פרויען זענען
אפגעטיילט, און אז די שול טאר קיינמאל
נישט פארקויפט ווערן פאר קיין קהילה
וואס איז נישט ארטאדאקסיש. ביז היינט
דאוונט מען טאקע אין דער שול אויף א
פרומען און ערליכן פארנעם.

משה איז באקאנט אלס דער וואס האט
אויפגענומען וואשינגטאן ביי זיין באזוך
אין ניופארט און אים געשריבן א בריוו, צו
וועלכן וואשינגטאן האט צוריקגעשריבן

זיינע ביישטייערונגען צו אמעריקאנער פינאנץ האט נאך ביז היינט אן אימפאקט, ווען ער איז געווען פון די גרינדער פון דער באנק וואו ראוד איילענד

▲ ▲ ביים באטראכטן די ספרי תורה אין דער 'מקוה ישראל' שול אין פילאדעלפיע. איינע פון די ספרי תורה זענען געווען די אייגנטום פון חיים סאלאמאן

▲ אידישער רעכטן אקטיוויסט, בנימין נאנעס

▶ וואל-סטריט פיאנער, משה סעישעס

די לעגענדארע פרייהייט פראקלאמאציע, וואו ער פארשפרעכט אז די פאראייניגטע שטאטן וועט אלעמאל זיין א מקום מנוחה וואו אידן וועלן קענען לעבן מיט א רואיגקייט און פרייהייט. "די פאראייניגטע שטאטן גיט פאר שנאה קיין שום שטיצע, און פאר רדיפות קיין שום הילף", איז פון די גאר בארימטע אויסצוגן, און ער ענדיגט דעם בריוו מיט אן איבערטייטשונג פון דעם פסוק "איש תחת גפנו ותחת תאנתו, וישבתם בטח ואין מחריד".

זיינע ביישטייערונגען צו אמעריקאנער פינאנץ האט נאך ביז היינט אן אימפאקט, וועז ער איז געווען פון די גרינדער פון דער באנק וואו ראוד איילענד, אוועקשטעלנדיג די ארטיגע עקאנאמיע. משה האט געהאט אכט קינדער, צוויי פון זיי רבנים און כלי קודש.

דער פערטער זון גרשום איז וואשיינליך דאס מערסטע באקאנט צווישן די געשוויסטער, זייענדיג דער חזן און רב אין דער שארית ישראל קהילה אין ניו יארק אין דער רעוואלוציע תקופה. אין דער צייט וואס די בריטן האבן קאנטראלירט ניו יארק, האט ער פארמאכט זיין קהילה און געהאלפן אירע מיטגלידער זיך צייגן צו אנדערע שטעט אונטער די פאטריאטן. ער זעלבסט איז אנגעקומען קיין פילאדעלפיע, וואו ער האט געהאלפן בויען די מקוה ישראל קהילה, וואס ווי געשריבן איז עס געווען א מאסף לכל המחנות, וואוהין רעוואלוציע שטיצער פון איבעראל האבן זיך פלאצירט.

שפעטער האט זיך גרשום צוריקגעצויגן קיין ניו יארק, און ער איז באקאנט אלס דער ערשטער אמעריקאנער געבוירענער רב, אפצייכענענדיג א פרישע דערגרייכונג אין דעם נייעם אידישן ישוב. ער האט אנטיילגענומען ביי דער איינשוועורונגס צערעמאניע פון פרעזידענט דזשארדזש וואשינגטאן, רעפרעזענטירנדיג די אידישע באפעלקערונג אין לאנד.

צו שטעלן אין פערספעקטיוו די באדייטפולקייט דערפון: אמעריקע באשטייט היינט פון אומצאליגע געמיינדעס, אימיגראנטן, קולטורן און עטניקן, אבער גאר ווייניג פון זיי קענען זאגן אז זיי האבן גהאט א פארשטייער ביי דער איינשוועורונג פון דעם ערשטן אמעריקאנער פרעזידענט, און דאס הייבט ארויס די טיפע ווארצלען וואס מיר אידן האבן אין דער מלכות של חסד.

זיין איינפלוס אין דער אלגעמיינער אמעריקע איז אויך נישט אוועקצומאכן, וועז ער איז געווען פון די גרינדער פון דעם קאלאמביע קאלעדזש וואס איז שפעטער געווארן דער קאלאמביע אוניווערזיטעט, פון די גרעסטע בילדונג אינסטיטוציעס אין דער וועלט. גרשום האט דארט געדינט אלס טראסטי, און אזוי אויך אין דעם ניו יארק אוניווערזיטעט, היינט באקאנט אלס NYU. ער האט געהאט פופצן קינדער, איינער פון זיי דוד, וועלכער האט אויפגעבויט איינע פון די ערשטע שולעס פאר טויבע קינדער אין אמעריקע, אין פענסילוועניע.

דער פינפטער קינד בנימין, איז געווען א רייכער און מאכטפולער ביזנעסמאן, מיט געשעפטן אויסגעשפרייט אין ניו יארק, ראוד איילענד און פענסילוועניע. ער איז געווען איינער פון די 24 ביזנעסלייט וועלכע האבן אונטערגעשריבן דעם "1792 באטעוואד אגרימענט" וואס האט אוועקגעשטעלט די ערשטע פרינציפן פאר דעם ניו יארק סטאק עקסטשעינדזש, און באפעסטיגט וואל סטריט אלס דאס פינאנציעלע הארץ פון די פאראייניגטע שטאטן, אוועקשטעלנדיג ניו יארק אלס די ביזנעס שטאט וואס מיר קענען היינט, און ניו יארק סיטי אלס די וועלט'ס פינאנציעלע הויפטשטאט.

אויסער זיינע פינאנציעלע לייסטונגען, האט בנימין אויך געדינט אין דעם מיליטער דורכאויס דער רעוואלוציע תקופה. ער האט אויפגעשטעלט א גרויסע משפחה פון צוועלף קינדער, און איינער פון זיי האט איבערגענומען די פירערשאפט פון דער שארית ישראל שול נאכדעם וואס זיין פעטער גרשום איז אוועק.

פון די לעצטע דריי קינדער איז נישט פארבליבן קיין סאך דאקומענטירט, מיר ווייסן אז דער זעקסטער קינד אברהם האט געדינט אין דער קאנטינענטל ארמיי, און אומגעקומען אין טשארלסטאון זייענדיג 49 יאר אלט, איבערלאזנדיג עלף קינדער. דאס זיבעטע קינד, א טאכטער, גרעיס, האט גהאט אן אייניקל בנימין נתן קארדוזו, וועלכער האט געדינט אלס הויפט ריכטער אין דעם סופרים געריכט און קאורט אוו אפיעלס אין ניו יארק, און זיינע אורטיילן האבן נאך ביז היינט אן אימפאקט אויף דער יורידישער וועלט. צום לעצט האט אייזיק גהאט א קינד רפאל, וואס איז אויך ליידער אוועק יונגערהייט.

די מענדעז-סעישעס פאמיליע האט געווירקט און באאיינפלוסט פריע אידישקייט און דער אלגעמיינער אויפבוי פון די פאראייניגטע שטאטן, אין ניו יארק, ניופארט, פילאדעלפיע, טשארלסטאון, ריטשמאנד, און שפעטער אין סינסינעטי און אין די מידוועסט שטאטן, און אייגנטליך אין אלע שטעט וואו עס האט

זיך געבויט אידישקייט אין יענער תקופה. זייערע דעגרייכונגען אין יעדן פעלד פון רעליגיע, ציווילע רעכטן און פרייהייט, ביזנעס און עקאנאמיע, מיליטער, שולעס און אינסטיטוציעס, יוסטיץ און גזעזע, אא"וו, איז טאקע פארבליבן אלס אייביגער איינפלוס אויף דעם אמעריקאנער פאלק, און זיי פארדינען זיך אן קיין ספק דעם טיטל אלס איינער פון די אידישע גרינדונג פאטערס פון אמעריקע.

6.

בנימין נאנעס
רעוואלוציאנער, אידישער רעכטן אקטיוויסט

בנימין נאנעס איז א פיגור וואס איז באקאנט הויפטזעכלעך פאר זיין קאמף קעגן אנטיסעמיטישע סענטימענטן וואס זענען געצילט געווארן קעגן אים צוליב זיין פאליטישע אפיליאציע. געבוירן איז ער אין בארדאו, פראנקרייך, צו זיינע פרומע עלטערן אברהם און רחל. זייענדיג א יונגער צענערלינג האט ער געמאכט זיין וועג אריבער דעם אנטלאנטיק ארויסצוהעלפן די פרייהייט קעמפער. ער האט געאנקערט אין פילאדעלפיע, און געמאכט דעם וועג קיין טשארלסטאון, וואו ער האט זיך אנגעשלאסן אין דער קאנטינענטל ארמיי, אין דער בריגאדע פון גענעראל פאלאסקי.

דורכאויס דעם קריג איז ער געשטיגן צום מעידזשאר ראנג, און ער איז געווען פון די נאטע שטאב מיטגלידער ביי גענעראל לאפאיעט און גענעראל דעקאלב הארט אונטער וואשינגטאנ'ס קאמאנד, וועלכע האבן געפירט דעם קריג אין די דרום שטאטן. ער האט געקעמפט אין סאוט קאראליינע און דזשארדזשיע, ביז ער איז גענומען געווארן אין בריטישער געפענגענישׂ. נאך דעם קריג האט ער ערהאלטן א מעדאל פאר זיין בראווע אויפפירונג אויפן פראנט.

נאכן קריג האט ער זיך באזעצט אין פילאדעלפיע, וואו ער האט חתונה געהאט און שפעטער געדינט אלס פרנס אין מקוה ישראל פאר דרייצן יאר. ער האט אויך געגרינדעט די עזרת אורחים ארגאניזאציע פאר ארעמעלייט. ער איז באקאנט פאר זיינע פאליטישע ארטיקלען און בריוו, זייענדיג א שטארקער אנהענגער אין דער פריער רעפובליקאנער פארטיי פון טאמעס דזשעפערסאן, און וועג זיינע פאליטישע קעגנער אין דער פעדעראליסט פארטיי האבן אים אראפגעריסן פאר זיין אידישקייט און ארעמקייט, האט ער

ער האט טאקע ליידער נישט זוכה געווען צו קומען צו קבר ישראל, אבער אמוויניגסטנס ווייסט מען וואו ער ליגט, און ער איז באערט געווארן לויט זייערע באגריפן

פובליצירט א בארימטער בריוו אדרעסירט צו דזשעפערסאן און זיינע מענטשן, וואו ער שרייבט צווישן אנדערע: "איך בין א איד, און אויב נאר דערפאר – בין איך א רעפובליקאנער". לויט באריכטן האט ער געארבעט אויף א נאציאנאלן פראנט צו באפרייען שקלאפן, אין איינקלאנג מיט דער אידעאלאגיע פון דער דעמאלטיגער רעפובליקאנער פארטיי.

ער האט געהאט דרייצן קינדער, אבער בלויז איבערגעלאזט ניין, וועון די אומשטענדן אין יענע צייטן האבן גענפירט צו דעם טויט פון פילע קליינע קינדער רח"ל. צווישן זיינע קינדער איז געווען צבי נאנעס, א קאפיטאן אין דער אמעריקאנער נעיווי, און א טאכטער וועלכע האט חתונה געהאט צו סאלאמאן דזשעיקאבס, דער מעיאר פון ריטשמאנד, ווירדזשיניע.

7.

דוד פראנקס
פארראט באשולדיגנטער, הויכראנגיגער דיפלאמאט

די גשעטיכטע פון דוד פראנקס איז א שטורמישע, און נעמט אונז אריין אין פילע היסטארישע גשעענישן פון יענע צייטן, אין וועלכע ער האט געשפילט א באדייטנדע ראלע. דוד איז געבוירן אין פילאדעלפיע צו א רעספעקטירטער פאמיליע פון ביזנעסלייט, אריינגערעכנט זיין פעטער וואס האט אויך געהייסן דוד פראנקס, און איז געווען א באקאנטער לאיאליסט וואס האט זיך געשטעלט אויף דער בריטישער זייט אין אינעם קאמף.

זיינע עלטערן האבן זיך געצויגן קיין מאנטריאל, קאנאדע, וואו ער איז געווען טייל פון דער ארטיגער שארית ישראל קהילה, ביז וועון די קאנטינענטל ארמיי האט איינגענומען מאנטריאל, אין זייער פרואוו איינצונעמען קאנאדע און עס אויך אריינברענגען אין די פאראיניגטע שטאטן. ער האט זיך דאן אנגעשלאסן אין דער ארמיי אלס פינאנצירער, שאפנדיג געלט און אווערקגעבנדיג זיין אייגענע פארמעגן אויסצוהאלטן די טרופן.

די אינוואזיע אין קאנאדע איז עווענטועל דורכגעפאלן, און ער איז צוריקגעקומען קיין אמעריקע אינאיינעם מיט די טרופן, וואו ער האט זיך פארמאל איינגעזרוקט אין מיליטער, און געדינט אלס לוטענאנט קאלאנעל אונטער גענעראל בענעדיקט ארנאלד. בענעדיקט ארנאלד איז א נאמען וואס יעדער אמעריקאנער קען, און נישט צום גוטן, זייענדיג דער סימבאל פון פארראט ביז היינט אין אמעריקע.

ארנאלד איז געווען א הויכראנגיגער גענעראל אין וואשינגטאנ'ס ארמיי, און וואשינגטאן האט געהאט אין אים זיין פולער צוטרוי, אזש ער האט אים איבערגעגעבן צו קאמאנדירן די וועסט פוינט מיליטערישע באזע, וואס איז געווען פון די וויכטיגסטע באזעס פאר די קאנטינענטל קרעפטן. ערגעץ אינמיטן דעם קריג איז ער געווארן א פארריעטער, און איבערגעגעבן אמעריקאנער שלאכט פלענער פאר די בריטן, זיי געבנדיג די געלעגנהייט זיך צוצוגרייטן און אפשלאגן די קאמפן.

דער הויכפונקט איז געווען וען ער האט געווען א פלאן איבערצוגעבן די וועסט פוינט באזע פאר די בריטישע, אבער עס איז דורכגעפאלן וועון אן ענגלישער שליח איז געכאפט געווארן טראגנדיג די פלענער מיט זיך, און ארנאלד האט דעפעקטירט צו די בריטישע אויסצומיידן ארעסט. עס איז זעלבסטפארשטענדלעך אז דוד, וועלכער איז געווען פון זיינע נאנטע געהילפן, איז באלד געפאלן אונטער דעם חשד אז ער האט מיטגעארבעט מיט דעם פארראט.

דוד האט פארלאנגט אז מען זאל אים גרינטליך אויספארשן, און נאך א דורכדרינגליכער אויספארשונג איז ער רייניגעוואשן געווארן דורך וואשינגטאן אליין. שפעטער האט ער געדינט אלס גאר הויכראנגיגער און געטרויבארער שליח, און ער איז געווען דער וואס האט געטראגן און געבראנגט די שלום אפמאך דאקומענטן וועלכע זענען פארהאנדלט געווארן אין גרויס געהיים צווישן די בריטישע און בענדזשעמין פרענקלין אין פאריז, שפילנדיג א קריטישע ראלע אין די געשפרעכן וואס האבן רעזולטירט אין די בריטישע קאפיטולאציע און אנערקענונג אין די פאראייניגטע שטאטן.

נאכן קריג האט דוד געדינט אלס הויכראנגיגער דיפלאמאט, פארטרעטנדיג די פאראייניגטע שטאטן אין איראפע און אין די מיטללענדישע לענדער, און ער האט געהאלטן די פאזיציע פון וויצע קאנסול אין מארסיי. וועון ער איז אלט געווען 53 יאר האט אויסגעבראכן אן עפידעמיע פון געלע פיבער, און ער איז אוועק דערפון. אין יענער צייט האט מען באגראבן אלע אנגעשטעקטע אין איין גרויסער גרוב, אבער א קריסטליכער שכן זיינער וועלכער האט געווואוסט איבער זיין אינפלוס אין אמעריקע און זיינע ביישטייערונגען צו איר גרינדונג, האט אים גענומען און באגראבן אין א נישט אידישן בית הקברות, הארט נעבן בענדזשעמין פרענקלין, מיט וועמען ער האט אינאיינעם געארבעט דורכאויס די פארהאנדלונגען.

ער האט טאקע ליידער נישט זוכה געווען צו קומען צו קבר ישראל, אבער אמוויניגסטנס ווייסט מען וואו ער ליגט, און ער איז באערט געווארן לויט זייערע באגריפן. יהא זכרו ברוך.

עפילאג

שרייבנדיג דעם ארטיקל איז געווען שווער זיך צו האלטן נאר צו זיבן פערזענליכקייטן. דער אידישער איינפלוס אויף אמעריקע גייט אסאך ברייטער און טיפער, און מיר האבן נאר צוגערירט צום קצה הקרחון ועד בכלל, אבער ס'זענען פארהאן נאך צענדליגער פערזענליכקייטן וואס זייער נאמען איז ווייטיג דערמאנט צו ווערן און אזא היסטארישן פראיעקט, דערביבער וועלן מיר אויסרעכענען די נעמען מיט די טיטלען, ועוד חזון למועד וועון מיר וועלן א"ה זיי אויך אפגעבן דעם כבוד הראוי.

אהרן לאפעז – מעידזשאר קאלאנעל און געערטער ביזנעסמאן אין קהילת ישועות ישראל, ראוד איילענד.

שלמה בוש – קאנטינענטל ארמיי אפיציר.

פיליפ משה ראסעל – סורדשען דאקטער אין דער רעוואלוציע מלחמה, וועלכער האט געראטעוועט הונדערטער סאלדאטן.

משה מיכאל העיס – פאטריאט, פילאנטראפ, פון די מקימי יהדות אין באסטאן.

מיכאל און בעריש גראטס – ביזנעסלייט, פאטריאטן, סופליירס פאר וואשינגטאנ'ס ארמיי.

יוסף סיימאן, אייזיק מאזעס, ראובן עטינג, יצחק פראנקס, יעקב א. כהן, מאיר מייערס, און נאך אסאך אידישע נעמען וואס זענען קוים דאקומענטירט... זאל דער בורא העלפן אז מיר אידעלעך זאלן ווייטער קענען אנגיין דא מיט אונזערע הייליגער לעבנסשטייגער אומגעשטערט, ווי וואשינגטאן האט געשריבן אז "קיינער זאל אים נישט באשרעקן", און משיח זאל שוין אוודאי קומען.

הנותן תשועה למלכים וממשלה לנסיכים. מלך מלכי המלכים, ברחמיו יתן בלבם ובלב כל יועציהם ושריהם רחמנות לעשות טובות עם כל העמים ועם כל ישראל. בימיהם ובימינו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח. ובא לציון גואל. ■

ביים באטראכטן דעם היסטארישן בריוו אינעם מוזעאום

▶ הויכראנגיגענער דיפלאמאט, דוד פראנקס